

KAPITULLI V. AKTIVITETE TË TJERA TË BANKËS SË SHQIPËRISË

5.1. ZHVILLIMET NË SISTEMIN E PAGESAVE

Një sistem pagesash i sigurt dhe eficient është një faktor i rëndësishëm në zbatimin me sukses të politikës monetare, në shlyerjen e transaksioneve në tregjet financiare si dhe në stabilitetin financiar të një vendi.

Banka e Shqipërisë është pronare dhe administratore e dy sistemeve të pagesave në lekë: "Sistemi i shlyerjes së pagesave ndërbankare me vlerë të madhe - AIPS" dhe "Sistemi i klerimit të pagesave me vlerë të vogël – AECH", tashmë me një historik gati katërvjeçar të operimit të tyre, duke dëshmuar çdo vit e më shumë hapa drejt modernizimit dhe eficiencës së sistemeve.

5.1.1. ECURIA E SISTEMEVE AIPS DHE AECH GJATË VITIT 2007

Numri i transaksioneve të procesuara në sistemin AIPS, gjatë vitit 2007 është rritur me 17 për qind krahasuar me vitin 2006. Ndërkohë që pagesat e procesuara në sistemin AECH gjatë vitit 2007 pothuajse janë dyfishuar, me një rritje prej 47 për qind krahasuar me vitin 2006. Ky është një tregues i rritjes së besueshmërisë së publikut në përdorimin e sistemit bankar për shlyerjen e detyrimeve të tij financiare. Mesatarisht, çdo ditë në sistemin AIPS janë procesuar rreth 183 transaksione, me një vlerë totale prej 15.1 miliardë lekësh. Ndërsa, në sistemin AECH rreth 290 transaksione, me një vlerë totale ditore prej 48 milionë lekësh. Tabelat në vijim pasqyrojnë numrin dhe vlerën totale të pagesave të procesuara, përkatësisht në sistemet AIPS dhe AECH, gjatë vitit 2007, krahasuar me vitin 2006:

Sistemi AIPS	2006	2007
Numri i transaksioneve	38,793	45,480
Vlera e transaksioneve (miliardë lekë)	3,376	3,745
Vlera mesatare e transaksionit (milionë lekë)	87.01	82.34
Sistemi AECH	2006	2007
Numri i transaksioneve	48,889	71,857
Vlera e transaksioneve (miliardë lekë)	7.77	11.99
Vlera mesatare e transaksionit (milionë lekë)	0.16	0.17

Tabelë 1. Transaksionet sipas sistemeve.

Përveç numrit të transaksioneve të procesuara në sisteme, rritje të rëndësishme ka patur edhe vlera e tyre. Gjatë vitit 2007, rritja në vlerën e transaksioneve të procesuara në sistemin AIPS dhe AECH rezulton të jetë përkatësisht me 11 dhe 56 për qind, krahasuar me vitin 2006. Vlera totale e likuiditeteve të shlyera në sistemet e pagesave gjatë vitit 2007, rezulton të jetë pothuaj sa 4 herë vlera e produktit të brendshëm bruto (PBB) për vitin¹.

Në mënyrë më të detajuar, llojet e transaksioneve të procesuara në sistemin AIPS gjatë vitit 2007 dhe pesha e tyre relative, paraqiten në tabelën e mëposhtme:

Tabelë 2. Llojet e pagesave.

Lloji i pagesës	Vëllimi		Vlerë (në miliardë lekë)	
	Vlerë absolute	Peshë relative	Vlerë absolute	Peshë relative
Transaksione të BSH	7,467	16.4%	2,166.55	57.9%
Transferim fondesh cash	8,455	18.6%	221.43	5.9%
Pagesa ndërbankare	7,831	17.2%	664.49	17.7%
Pagesa për klientët	16,506	36.3%	134.93	3.6%
Shlyerje në bazë neto	3,224	7.1%	8.99	0.2%
Shlyerje letra me vlerë të qeverisë	1,997	4.4%	548.46	14.6%
Totali	45,480	100%	3,744.85	100%

Krahasuar me të njëjtët zëra të vitit të kaluar, vërejmë se një peshë të konsiderueshme në rritjen e numrit të transaksioneve, zë numri i pagesave për klientët. Përsa i përket vlerës së transaksioneve, rritje e konsiderueshme reflektohet në zërin e transaksioneve të iniciuara nga Banka e Shqipërisë, si edhe në transaksionet ndërbankare. Në ndryshim nga prirja e përgjithshme e pagesave, gjatë vitit 2007 vihet re një rënie, si në numër ashtu edhe në vlerë, e pagesave për shlyerjen e letrave me vlerë të qeverisë.

Vërehet se për periudhën njëvjeçare, në seancën e parë janë kleruar pagesa me një vlerë mesatare më të madhe se në seancën e dytë, ndërkohë që vëllimi më i madh i pagesave është kleruar në seancën e dytë. Nga pikëpamja e mbikëqyrjes dhe vlerësimit të stabilitetit të sistemeve të pagesave, vlerësohet edhe shkalla e përqendrimit të pagesave në nyje të veçanta të rrjetit. Tregues të përqendrimit për të dy sistemet AIPS dhe AECH, paraqiten si më poshtë:

Tabelë 3. Përqendrimi i pagesave (AIPS).

	Vëllim transaksionesh	Vlerë transaksionesh (miliardë lekë)
Sistemi AIPS	Peshë/Totalit	Peshë/Totalit
3 banka ²	33%	30%
5 banka	45%	39%
Totali (vlerë absolute)	45,480	3,745

Tabelë 4. Përqendrimi i pagesave (AECH).

	Vëllim transaksionesh	Vlerë transaksionesh (miliardë lekë)
Sistemi AECH	Peshë/Totalit	Peshë/Totalit
3 banka ³	50%	53%
5 banka	66%	65%
Totali (vlerë absolute)	71,587	11,997

Jo pak i rëndësishëm është edhe treguesi i përdorimit të kredive brenda ditës (ILF), gjatë vitit 2007. Theksojmë se kredia brenda ditës, është një kredi e kolateralizuar, me interes zero, që Banka e Shqipërisë i ofron bankave për administrimin e likuiditetit brenda ditës. Procedurat për akordimin e kredive brenda ditës, janë mjaft të thjeshta dhe lëvrimi i fondeve bëhet brenda orës 10.00, në vijim të kërkesës së vetë bankës. Krahasuar me vitin 2006, numri dhe vlera e ILF-ve të lëvruara gjatë vitit 2007 janë rritur përkatësisht me 52 dhe 47 për qind.

	2006	2007
Numri i transaksioneve	444	675
Vlera e transaksioneve (miliardë lekë)	146.32	217.51
Vlera mesatare e transaksionit (milionë lekë)	329.55	322.24

Tabelë 5. Kredi brenda ditës (ILF).

Gjatë vitit 2007, vërehet se nga 17 banka pjesëmarrëse në sistemin AIPS, 11 banka kanë përdorur kredinë brenda ditës (3 banka më shumë se gjatë vitit 2006). Nga analiza e përqendrimit të transaksioneve sipas bankave, mund të themi se përsa i përket shpeshësisë së lëvrimin të kredive, vetëm 5 banka kanë qenë aktive në përdorimin e këtij instrumenti, për administrimin e likuiditetit brenda ditës. Nga ana tjetër, vlera më e madhe e kredive brenda ditës të akorduara për bankat, rreth 85 për qind e totalit të vlerës, është e përqendruar vetëm në dy banka. Në tërësinë e sistemit të pagesave, Banka e Shqipërisë ofron edhe shërbimin e klerimit dhe shlyerjes në bazë neto, të vlerës së çeqeve të procesuara nga bankat. Përdorimi i çekut si instrument pagese në formë letër, ka vazhduar të jetë në rënie edhe gjatë vitit 2007. Rezultatet flasin për 45 për qind më pak çeqe të shlyera dhe 65 për qind më pak vlerë monetare e shlyer, krahasuar me vitin 2006. Arsyeja kryesore pas kësaj është përdorimi gjithnjë e më pak i çekut bankar.

	2006	2007
Numri i çeqeve të shlyera	994	544
Vlera e çeqeve (miliardë lekë)	3.76	1.33

Tabelë 6. Shlyerja e çeqeve në AIPS.

5.1.2. INSTRUMENTET E PAGESAVE ELEKTRONIKE

Instrumentet e pagesave elektronike dhe numri i transaksioneve që kryhen me to, po rriten gjithnjë e më shumë. Grafikisht, në vijim paraqitet ecuria e numrit të kartave në përdorim dhe terminaleve ATM dhe POS, që mundësojnë mbajtësin e kartës të realizojë transaksione me to. Gjatë vitit 2007, vërehet një rritje e konsiderueshme, prej 74 për qind e numrit të kartave në përdorim, kryesisht karta me funksion debiti/cash-i, krahasuar me vitin 2006. Janë shtuar gjithashtu, terminalat për përdorimin e kartave, kryesisht terminalat POS (të cilat mundësojnë pagesat e mallrave dhe shërbimeve në pikat e shitjes me pakicë), me një rritje prej 47 për qind krahasuar me numrin e tyre në fund të vitit 2006. Përsa i përket shpërndarjes gjeografike të terminaleve ATM dhe POS të ofruara nga bankat, mund të themi se përqendrimi më i madh i tyre është në rajonin e Tiranës, përkatësisht rreth 78 dhe 59 për qind kundrejt totalit të tyre. Gjithsesi, vlen të përmendet një prirje në rritje e shtrirjes së tyre edhe në qytet e tjera të Shqipërisë.

	2006	2007
Numri i transaksioneve (mijë)	8,053	9,249
Vlera e transaksioneve (miliardë lekë)	47.81	59.04
Vlera mesatare e transaksionit (lekë)	5,940	6,390

Tabelë 7. Karta debiti.

Tabelë 8. Karta krediti.

	2006	2007
Numri i transaksioneve (mijë)	176	363
Vlera e transaksioneve (miliardë lekë)	3.2	5.3
Vlera mesatare e transaksionit (lekë)	18,207	14,635

Nisur nga të dhënat statistikore të raportuara nga vetë bankat, vërehet një rritje në numrin dhe në vlerën e transaksioneve që kryhen me karta bankare, respektivisht prej 17 dhe 26 për qind. Por, kjo rritje nuk rezulton të jetë në të njëjtin ritëm si numri i kartave apo i terminaleve për përdorimin e tyre. Kjo shpjegohet nga fakti se pavarësisht që numri i kartave në përdorim është rritur, kartëmbajtësit nuk kanë besimin e duhur dhe/apo mundësitë për ta përdorur kartën si mjet pagese. Thënë ndryshe, në përpjesëtim me numrin e popullsisë⁴, mesatarisht, një në pesë persona është mbajtës i një karte dhe çdo kartëmbajtës kryen jo më shumë se 16 transaksione në vit. Pra, sistemi bankar është akoma në hapat e parë të përdorimit të instrumenteve të pagesave elektronike, krahasuar me statistikat e raportuara nga vendet e rajonit.

Prirja pozitive vërehet edhe në lidhje me përdorimin e "Home Banking", si instrument pagese elektronik. Aktualisht, në Shqipëri janë tre banka që ofrojnë shërbime me këtë instrument pagese. Home Banking" gjatë vitit 2007, krahasuar me vitin 2006 është rritur përkatësisht me 122 për qind në numrin e transaksioneve dhe 188 për qind, në vlerën e transaksioneve të procesuara. Kjo rritje kryesisht është pasojë e shtimit të 2 bankave në ofrimin e këtij shërbimi, gjatë vitit 2007. Në vijim të marrëveshjes me kompaninë VISA, për shlyerjen e transaksioneve të kryera në lekë me karta VISA, Banka e Shqipërisë mundësoi shlyerjen në sistemin AIPS të këtij aktiviteti. Gjatë këtij viti, numri i bankave pjesëmarrëse në shlyerje arriti në 8, nga 5 banka në vitin e kaluar. Kompania VISA, në rolin e shtëpisë së klerimit, përgatit pozicionet neto për secilën bankë dhe i dërgon ato pranë Bankës së Shqipërisë, për shlyerje neto në sistemin AIPS. Në mënyrë tabelare, aktiviteti i shlyerjes neto paraqitet si më poshtë:

Tabelë 9. Shlyerjet VISA.

	2006	2007
Numri i transaksioneve të shlyerjes neto	1,487	2,481
Vlera e transaksioneve (milionë lekë)	299	518

5.2. ZHVILLIME NË FUNKSIONIN E KONTROLLIT TË BRENDSHËM

Inspektorët e kontrollit, në mbështetje të nenit 54, të ligjit nr. 8269, datë 23.12.1997 "Për Bankën e Shqipërisë", të rregullores së Departamentit të Kontrollit, miratuar me vendimin e Këshillit Mbikëqyrës nr. 59, datë 04.07.2001 dhe duke u orientuar kah standardet ndërkombëtare të auditit dhe të auditit të brendshëm, kanë audituar administrimin dhe operacionet e Bankës së Shqipërisë, llogaritë dhe regjistrat, procedurat buxhetore, kontabël dhe kontrollet.